

"ORTA GELİR" VE

"ORTA DEMOKRASİ"

TUZAKLARININ ARKASINDA

"ORTA EĞİTİM TUZAĞI" MI VAR?

İçindekiler

I. Giriş	5
II. “Orta Eğitim Tuzağı” nedir? “Orta Gelir” ve “Orta Demokrasi” tuzaklarıyla neden kavramsal olarak bağlantılı?	6
III. “Orta Eğitim Tuzağı”nın “OECD İlk Bakışta Eğitim” istatistikleriyle uluslararası karşılaştırmalar çerçevesinde değerlendirilmesi.	10
IV. “Türkiye’de Eğitim Sistemi” nin başarıları ve yetersizlikleri üzerine değerlendirmeler	13
V. Yurttaşlık eğitiminden geçmiş bilinçli yurttaş yetiştirmemiz, ülkenin “Orta Eğitim Tuzağı” ndan, dolayısıyla “Orta Gelir” ve “Orta Demokrasi” tuzaklarından kurtulmasının gerekli koşuludur! Yeterli midir, tartışılır!	16
VI. OECD 2030 Öğrenim Pusulası: Eğitim ve Becerilerin Geleceği	18
VII. Sonuç	21
Ek 1: OECD İlk Bakışta Eğitim 2023 Göstergeleri	22
Ek 2: “The Economist” Demokrasi Endeksi (Ölçek 1-10) ve Kişi Başı Gelir (Cari ve Sabit 2015 US\$)	23
Ek 3: Başlıca Ülkelerde Kişi Başı Gelir 2015 Sabit US\$	23
Ek 4: Yüksek-Orta -Düşük Gelirli Ülkelerde Büyüme (1980-2022)	24

I. Giriş

TÜRKONFED, 2012-2013 yıllarında “Orta Gelir Tuzağı” kavramını Türkiye’nin ekonomi gündeminde yer almasını sağladı.¹ Türk ekonomisi, sürdürdüğü büyüme temposuyla, “Orta Gelir Tuzağı”nın ilk eşiği olan kişi başı 2015 sabit 11.000 US\$ seviyesine doğru hızla ilerlemekteydi. Nitekim 2018 yılında, bu hızlı büyüme döneminde oluşan makro dengesizliklerin giderilmesi için ekonomi politikalarında değişiklik yapıldı ve 2021 yılına kadar kişi başı gelirdeki büyümenin durakladığı bir döneme girdik.

Orta Gelir Tuzağına yakalanmamız bir dizi demokratik kurum ve kuralların da zayıflamasını beraberinde getirdi. “Orta Gelir Tuzağı” eşiğinde duraklamış olmak, Kopenhag Siyasi Kriterlerinde de duraklamayla çakışınca TÜRKONFED “Orta Gelir Tuzağı”ndan çıkmamıza yardımcı olacak “Orta Demokrasi Tuzağı” kavramını geliştirdi.

2021 yılı sonunda 4 yıldır süregelen kişi başı gelirdeki duraklama devresini kırmak açısından benimsenen Düşük faiz/Yüksek kur/Yüksek enflasyon politikaları, piyasa ekonomisi kurallarından uzaklaşılmasına ve fiyat/ücret belirleme mekanizmalarının zaafa uğramasına neden oldu.

Bu politikaların getirdiği çözümsüzlükler karşısında, Ortodoks para politikalarına dönüş ve bu politikaların OVP 2024-2026 orta vadeli programla desteklenmesi, Orta Gelir Tuzağı’nın ilk eşiğini aşmamız ve 2026 yılında kişi başı 15.000 US\$ 2. eşiğe gelmemiz olasılığını gündeme getirdi.

Yapısal politikalar deyince aklımıza elbette ekonomi ve siyaset kurumlarının güçlendirilmesi, bilim/teknoloji/inovasyon gibi alanlar geliyor. Ama, bütün bu yapısal gelişmeleri mümkün kılacak unsur şüphesiz, **“Eğitimli İnsan Gücü”** dür. **Bu nedenle, TÜRKONFED, “Orta Eğitim Tuzağı” başlığı altında “Orta Gelir” ve “Orta Demokrasi” tuzaklarıyla kavramsal olarak bağlantılı bir 3. Tuzağı gündeme getirmeyi planlamış bulunmaktadır.**

¹ “Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye?”

Cilt 1: Makro/Bölgesel/Sektörel Analiz (TÜRKONFED 2012)

Prof. Dr. Erinç Yeldan, Kâmil Taşçı, Doç. Dr. Ebru Voyvoda, Mehmet Emin Özsan

http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/ogt-1sektorel_analiz.pdf

“Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye?”

Cilt 2: Bölgesel Kalkınma ve İkili Tuzaktan Çıkış Stratejileri (TÜRKONFED 2013)

Prof. Dr. Erinç Yeldan, Kâmil Taşçı, Doç. Dr. Ebru Voyvoda, Mehmet Emin Özsan

<http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/ogt-raporu-ii-cilt.pdf>

II. “Orta Eğitim Tuzağı” nedir? “Orta Gelir” ve “Orta Demokrasi” tuzaklarıyla neden kavramsal olarak bağlantılı?

Orta Gelir Tuzağı, ekonomi yazınında ele alındığı gibi, 2015 sabit US\$ temelinde 11.000 ve 15.000 dolarlarda 2 aşamalı bir biçimde karşımıza çıkıyor. İlk aşamaya 2018 yılında takıldık ve hala çıkma çabasındayız.

“Orta Gelir Tuzağı” kavramının çıkış noktası, gelişmekte olan ekonomilerin gelişmiş ekonomilerle mesafeyi kapatmak için demografik avantajlarını kullanması, dış borçlanma olanaklarını seferber etmesi, yatırımlarını iç tasarrufların ötesinde artırması, reel değerinin altında kurlarla ihracatta pazar payı kazanmaya çalışması gibi politikalar sonucunda ortaya çıkan yüksek büyüme hızlarının sürdürülebilir nitelikte olmaması ve eninde sonunda uzun dönem büyüme hızının 2 puan civarında düşmesidir.

Nitekim, bir süre sonra demografik fırsat penceresinin kapanması, verimliliği düşük sektörlerden verimliliği yüksek sektörlerimize işgücü transferinin durması, yatırım oranının yüksekliği, dış borçlanmada risk sınırına gelinmesi, toplam faktör verimliliğinde gerilemeler gibi gelişmeler büyüme hızının düşmesine neden olmaktadır.

Bu sürecin “Kişi Başına Sabit 2005” 15.000 US\$ civarında gerçekleşmesi tarzında cereyan ettiğini belirleyen istatistiksel bir öngörü de var.² Ancak, bu konudaki bilimsel makalelerin yazıldığı 2011-2013 döneminde³ kullanılan 2005 sabit US\$ bazlı istatistiklerin yerini 2015 sabit US\$ bazlı istatistikler aldı.

Yeni baza oturtulduğu zaman, “Orta Gelir Tuzağı” üst eşiği 2015 sabit US\$ bazında kişi başı 15.685 US\$’da kalmakla beraber, daha

uzun zaman serileriyle çalışılmış olması 2015 sabit US\$ bazında kişi başı 11.503 US\$’lık ikinci bir alt eşiğin varlığına işaret etti.

2009 Küresel Mali Kriz Krizi ‘nden çıkışta, 2010-2013 döneminde, Türkiye, ortalama %7’lik iyi bir büyüme performansı yakaladı. Gerçi bu büyüme kümülatif 200 milyar dolarlık bir cari açıkla gerçekleşse de sermaye girişleri ve borçlanma fazlasıyla bu açığı kapattı. 2012 yılında büyümenin aynı hızda devam etmesi bizi orta vadede Orta Gelir Tuzağı’nın alt eşiğine getirme istidadı gösteriyordu.

Türkiye açısından olaya bakarsak, bu tuzağa yakalanmamızın sonucu uzun dönem büyüme hızı %4,8 olan ülkemizde, büyümemizin uzun dönemde %2,8’e gerilemesi olacaktı. Büyüme hızımızın yılda ortalama %3,3 artan işgücü ve %3,8 artan istihdamın altına düşmesinin doğuracağı işsizlik boyutu dikkate değerdi. “Orta Gelir Tuzağı”nın dile getirilmesindeki amaç, kamuoyuyla bu riskli gelişmeyi paylaşmak ve yöneticileri uyarmaktı.

Türkiye’nin yaşadığı 2018 krizinin, 2017 yılı kişi başına sabit 2010 11.500 US\$ seviyesinin yakaladığı bir noktada meydana gelmesi (2017:11.954 US\$, 2018: 12.148 US\$) bu krizin niteliğinin sorgulanmasına neden oldu. (Ek 2) Orta Gelir Tuzağına yakalanmış bir ülke için söz konusu olan unsurların, neredeyse hepsi Türk ekonomisinde 2018 yılında mevcut gözüküyordu.

Yaptığımız tespit, 2017 yılına gelindiğinde Türk ekonomisinin, önemli bir cari açıkla “Orta Gelir Tuzağı” ilk eşiğini kişi başı 11.835 2015 Sabit US\$ değeriyle yakalamış olduğudur.

² Eichengreen, Barry, Donghyun Park and Kwanho Shin, “When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for China”, NBER Working Paper No. 16919, March 2011 <http://www.nber.org/papers/w16919>
³ Eichengreen, Barry, Donghyun Park and Kwanho Shin”, “GROWTH SLOWDOWNS REDUX: NEW EVIDENCE ON THE MIDDLE-INCOME TRAP”, NBER Working Paper No. 18673, January 2013
https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18673/w18673.pdf

Ancak, 2013 yılından başlayarak, demokrasi, Kopenhag siyasi kriterlerinden hızlı bir şekilde uzaklaşmaya başladı ve demokratik standartlarımızda gerilemeler ortaya çıktı. Ekonomik ve siyasi sorunların daha kolay çözümlenebileceği düşünülerek, temsili parlamenter sistemden, 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan ve 9 Temmuz 2018'de yürürlüğe giren anayasa değişikliğiyle "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" ⁴ ne geçiş yapıldı. 2018 yılına gelindiğinde cari açıklar nedeniyle istikrar politikaları uygulanmaya başlanınca Türkiye, 2020 yılına kadar 4 yıl 11.000 dolarlık "Orta Gelir Tuzağı" eşliğinde durakladı. 2021 ve 2022 yıllarında bu eşğin aşılması açısından dış kaynak yetersizliğinin yüksek enflasyon yoluyla iç kaynaklardan giderilmesi yoluna gidildi. Enflasyon-devalüasyon sürecinin yarattığı istikrarsızlık ortamında "Ortodoks olmayan" önlemler adı altında para ve kredi piyasaları, fiyat ve miktar kontrolleri altına girdi. Bu yöntemlerden netice alınamayınca tekrar piyasa ekonomisi mekanizmalarına dönüşme gayretine girildi ve piyasalardaki aşırı dengesizlikler nedeniyle fiyat ve miktar kontrollerinden de hemen kurtulmak bugün itibarıyla kolaylıkla mümkün olmuyor.

Bilahare, 6 Eylül 2023 tarihinde yeni açıklanan OVP (2024-2026) verileri enflasyonla mücadele, piyasalara istikrar getirme, büyümeyi de belirli bir noktada tutma çabasıyla ilk orta gelir tuzağı eşğinin aşılmasını ve 2. Orta gelir tuzağı eşğine ulaşılmasını hedefliyor.

Orta Gelir Tuzağı'na yakalanmamız bir dizi demokratik kurum ve kuralların da zayıflamasını beraberinde getirdi. "Orta Gelir Tuzağı" eşğinde duraklamış olmak, Kopenhag Siyasi Kriterlerinde de duraklamayla çakışınca TÜRKONFED, demokrasi-ekonomi bağlantısını irdelemek amacıyla "Orta Demokrasi Tuzağı" kavramını geliştirdi.

4 Bu sisteme geçişle beraber Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Hükümet kurma yetkileri, halk tarafından seçilen cumhurbaşkanına aktarıldı. Cumhurbaşkanı, devletin başıdır. Yürütme yetkisi, cumhurbaşkanına aittir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, cumhurbaşkanı partili veya partisiz olabilir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde bakanlar da cumhurbaşkanı tarafından meclis dışından atanabilmektedir. Cumhurbaşkanlığı kararnameyle Meclis veya Yargı yoluyla hükümsüz bırakılabilir veya iptal edilebilir.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_h%C3%BCk%C3%BBmet_sistemi/~:text=Bu%20sisteme%20ge%C3%A7ilme%20beraber%20T%C3%BCrkiye.cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%20partili%20veya%20partisiz%20olabilir.

2012 ve 2013 yıllarında yayınladığımız "Orta Gelir Tuzağı" raporları dizisi, genel olarak sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirmek için demokratik kurumların, ekonomik kurumların kadar önemli olduğunu; ekonomik kurumların sağlıklı işleyişinin de demokratik kurumlara bağlı olduğunu ve ekonomik politikalar oluşturulmasında diğer dinamiklerin yanında ekonomi ve demokrasi dengesinin vazgeçilmez olduğunu ortaya koymuştur.

Gerçekten de kurumların denge ve denetim mekanizmasının sağlıklı işlenmesini güvence altına alan, bireysel ve kolektif özgürlükleri evrensel ölçülerde genişleten bir demokratik yönetim sisteminin, toplumsal refah ve ekonomisini arzu edilen derinliğe kavuşturabileceğine inanıyoruz. Kaldı ki, 1996 yılında başlayan demokratikleşme reformları, 2001 yılından itibaren, elverişli dünya konjonktürünün de yardımıyla, ekonomik alanda ciddi atılımlar yapmamıza imkân verdi. "The Economist Dergisi Demokrasi Endeksi"nde 1996 yılında 3,30 değerinde olan Türkiye, 2009 yılında 5,76 değerine yükseldi. Bu endeksin öncülük ettiği süreçte kişi başına gelir ise cari dolar fiyatlarıyla 2001 yılında 3.108 dolardan, 2008 yılında 11.018 dolara yükselerek "Orta Gelir Tuzağı"nın ilk eşğini aşma noktasına geldi.

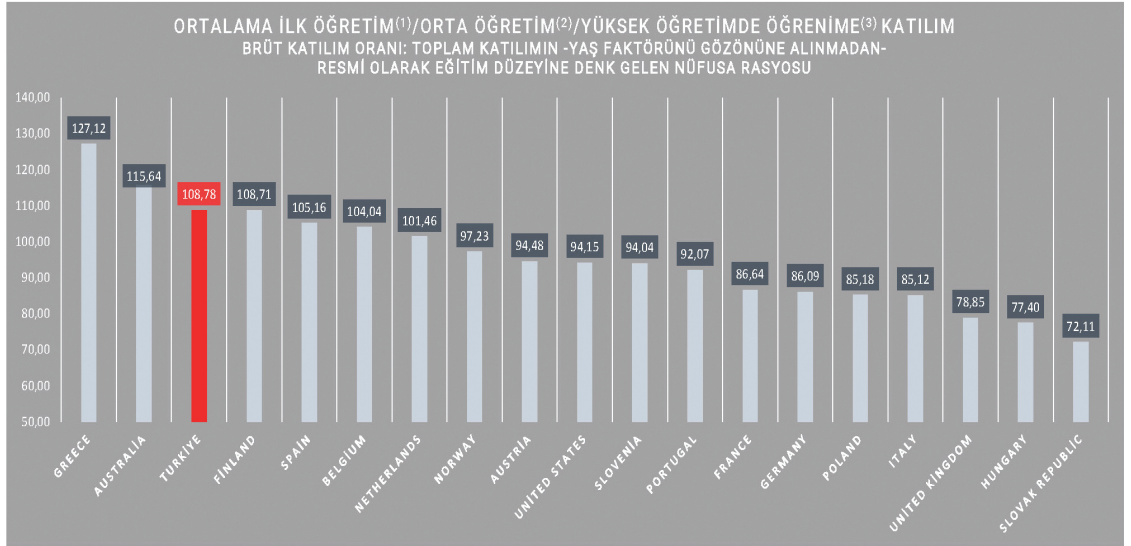
Türkiye, "Demokrasi Endeksi" değerlendirmesinde 5,70'lerde dolaşıp, Kopenhag Kriterleri'ne tam uyum seviyesi olarak kabul edilebilecek "6 puan üstü kategorisine" yükselme noktasındayken, 2017 yılında 4,88 puana kadar geriledi. "Özgür ve adil seçimler, Bireysel özgürlükler, İşlevsel devlet, Siyasi katılım ve Siyasi kültür" başlıklarıyla 5 alanı kapsayan endekste 2017 yılı itibarıyla dünyada 100. sıradayız. "Tam eksiksiz demokrasi" olabilmemiz için "Demokrasi Endeksi"nde "8 puan üstü" kategorisine girmek gerekiyor. (Örnek:

Fransa 7,80, İtalya 7.98, ABD 7,98, Güney Kore 8.00, İspanya 8.08, Birleşik Krallık 8,53, Almanya 8,61, İsviçre 9,03, İsveç 9,39, Norveç 9,87)⁵ (Ek 2)

Demokrasi-Ekonomi denkleminin sağlıklı olarak, hem ekonomiyi hem demokrasiyi sürdürülebilir bir şekilde ilerletecek şekilde kurulması sonrasında, hukukun üstünlüğünü, şeffaflık ve hesap verebilirliği en üst seviyede gerçekleştiren demokratik ve kapsayıcı yaklaşımlarla, Türkiye'nin önüne koyduğu hedefleri başarması, "Orta Demokrasi" ve "Orta Gelir" tuzaklarını aşacak politikaları uygulamaya koymasını zorunlu kılmaktadır. Bu da her alanda hukukun üstünlüğünü sağlamsını, tüm paydaşları karar alma süreçlerine

dâhil ederek, siyasi partiler, yerel yönetimler ile meslek kuruluşları da dâhil olmak üzere tüm kurumlarını güçlendirmesini ve böylelikle demokrasinin sorunlarını çözmesini gerektirmektedir.

Türkiye'nin sivil, demokratik ve birlikte yaşama kültürünü güçlendirmeye; hukukun üstünlüğünü, şeffaflık ve hesap verebilirliği siyasi partilere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, yürütmeye ve tüm kamusal faaliyetlere hâkim kılmaya ve bunu güvence altına alacak yeni bir anayasaya ihtiyacı bulunmaktadır. Türkiye'yi gelişmiş demokrasi haline getirmek, yeni bir anayasa yapım sürecinin, toplumun tüm kesimlerini ve renklerini kapsamasıyla başarıya ulaşabilir.⁶

1) İlköğretim çocuklara temel okuma, yazma ve matematik becerilerinin yanı sıra tarih, coğrafya, doğa bilimleri, sosyal bilimler, sanat ve müzik gibi konularda temel düzeyde anlayış sağlar.

2) Ortaöğretim, ilköğretim düzeyinde başlayan temel eğitimin sağlanmasını tamamlar ve daha uzmanlaşmış öğretmenler kullanarak daha fazla konu veya beceri odaklı eğitim sunarak yaşam boyu öğrenmenin ve insan gelişiminin temellerini atmayı amaçlar.

3) Yükseköğretim, ileri düzey bir araştırma yeterliliğine sahip olsun veya olmasın, normalde asgari kabul koşulu olarak ortaöğretim düzeyindeki eğitimin başarıyla tamamlanmasını gerektirir..

5 Türkiye'nin İkilemi: Orta Gelir ve Orta Demokrasi Tuzakları (Türkonfed-2018)

<https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkiyenin-ikilemi-orta-gelir-ve-orta-demokrasi-tuzaklari.pdf>

6 Yeni Anayasa'ya Doğru: Kurumsal Reform ve Demokrasi Kültürünün Gelişimi (Türkonfed 2015)

Fuat Keyman, Bekir Ağırır, Senem Aydın-Düzgüt, Özge Kemahloğlu, Işık Özel

<https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed-yeni-anayasaya-dogru-5809.pdf>

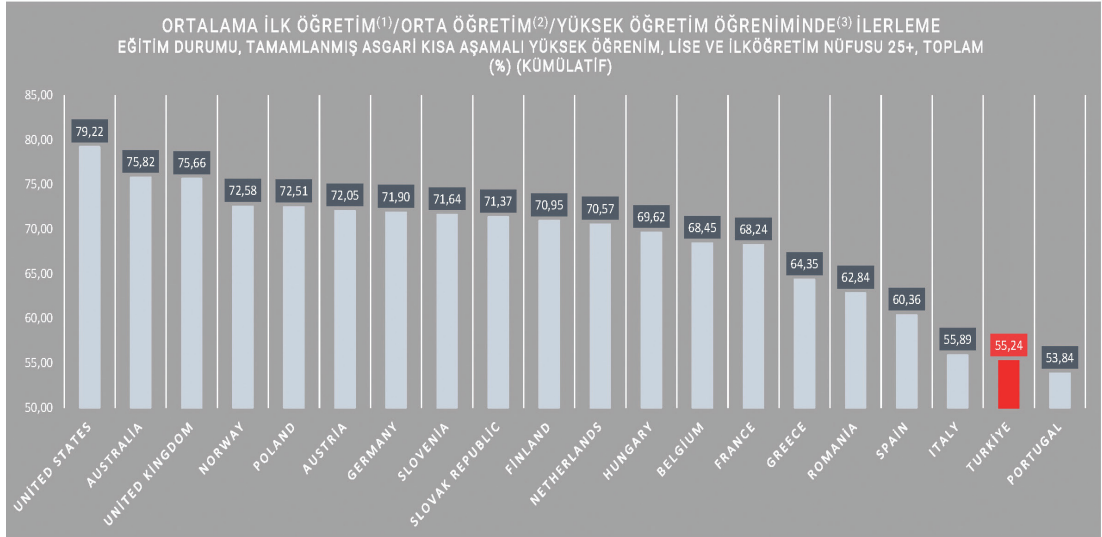
“Orta Gelir” ve “Orta Demokrasi” tuzaklarının arkasında yatan temel nedenin “Orta Eğitim” tuzağı olduğu en yetkili devlet yöneticileri tarafından dile getirilmekte ve bu doğrultuda kapsamlı stratejiler geliştirilmektedir.⁷

Türkiye'nin eğitim konusunda gelişmiş ülkelerle arasındaki fark tüm eğitim istatistiklerine yansımış olup, “Orta Gelir Tuzağı” literatürü de eğitimin önemine sıklıkla vurgu yapmaktadır:

“Orta gelirli bir ülke, üretim yapısını katma değeri ve teknolojisi yüksek sektörlerle doğru dönüştürecekse, dünya piyasalarında rekabet gücü kazanacaksa, bunu çalışan insanları ile yapacaktır. Eğitim, insanları fakirlikten kurtarmanın, gelir dağılımını düzeltmenin hatta demokrasiyi geliştirmenin (bilgili vatandaş daha

iyi tercihler yapacağından) en güçlü araçlarındandır.”⁸

Dünya Bankasının “Eğitime Katılım” (Enrollment) ve “Eğitim Kazanma” (Attainment) istatistiklerinde, gelişmiş ülke örnekleri içerisinde İlk/Orta/Üniversite öğrenim ortalamalarına bakıldığında, eğitime katılımda yeterli bir seviyeyi tutturmakla beraber, eğitim kazanma açısından arka sıralarda olduğumuzu tespit ediyoruz. Sadece nicel nitelikteki bu iki göstere elbette eğitimin niteliği açısından bize net bir görünüm sunmuyor. Bu konuda “OECD İlk Bakışta Eğitim” raporları ve OECD Eğitim istatistikleri daha geniş bir perspektif sunuyorlar.

- (1) İlköğretime katılmış veya tamamlanmış olan 25 yaş ve üzeri nüfusun yüzdesi.
(2) Üst orta eğitim katılmış veya tamamlanmış olan 25 yaş ve üzeri nüfusun yüzdesi.
(3) Kısa süreli yükseköğretime katılmış veya tamamlanmış olan 25 yaş ve üzeri nüfusun yüzdesi.

7 Orta Eğitim Tuzağı-Ziya Selçuk
<https://www.egitimveegitim.com/soz-egitimcilerde/orta-egitim-tuzaqi>
Güçlü Yarınlar için 2023 Eğitim Vizyonu (MEB 2018)
https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_E%C4%9Fitim%20Vizyonu.pdf
8 “Türkiye ve Orta Gelir Tuzağı: Eğitimin Önemi” Güzin Bayar
<https://doi.org/10.25294/auibfd.308027>

III. “Orta Eğitim Tuzağı”nın “OECD İlk Bakışta Eğitim” istatistikleriyle uluslararası karşılaştırmalar çerçevesinde değerlendirilmesi.⁹

Eğitim konusuna rakamsal acıyan yaklaşıldığında ilk akla gelen soru toplumun çeşitli yaş gruplarındaki kesimlerinin eğitim düzeyinin ne boyutta olduğunun belirlenmesidir. OECD eğitim istatistiklerini 3 grupta takdim etmektedir. (Ek 1)

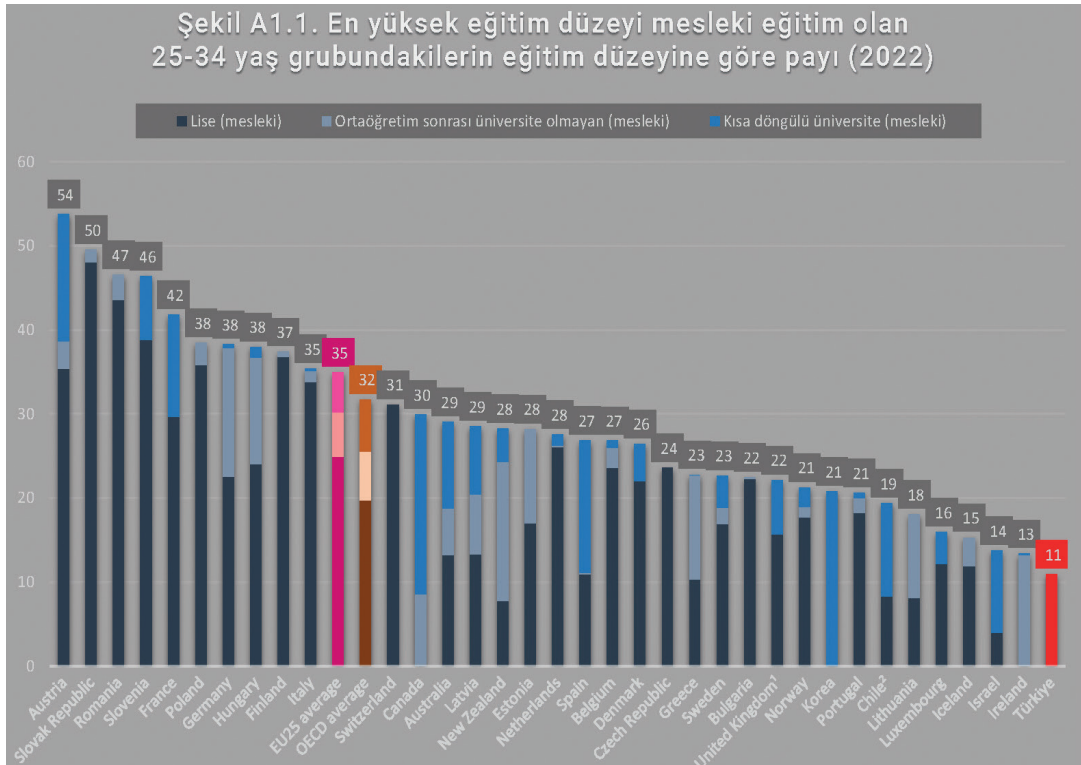
- **Bölüm A. Eğitim kurumlarının çıktıları ve öğrenmenin etkisi**
- **Bölüm B. Eğitime erişim, katılım ve ilerleme**
- **Bölüm C. Eğitime yatırılan mali kaynaklar**

Bu bölümde A bölümünün “**Gösterge A1.**

Yetişkinler hangi seviyeye kadar eğitim gördü?” ve “**Gösterge A2. Eğitimden işe geçiş: Günümüz gençliği nerede?”** grubundakilerin eğitim durumu bloklarının 3 göstergesine odaklanarak Türkiye’de eğitim düzeyinin benzer ve gelişmiş ülkelere göre ne durumda olduğunu tespit etmeye çalışacağız.

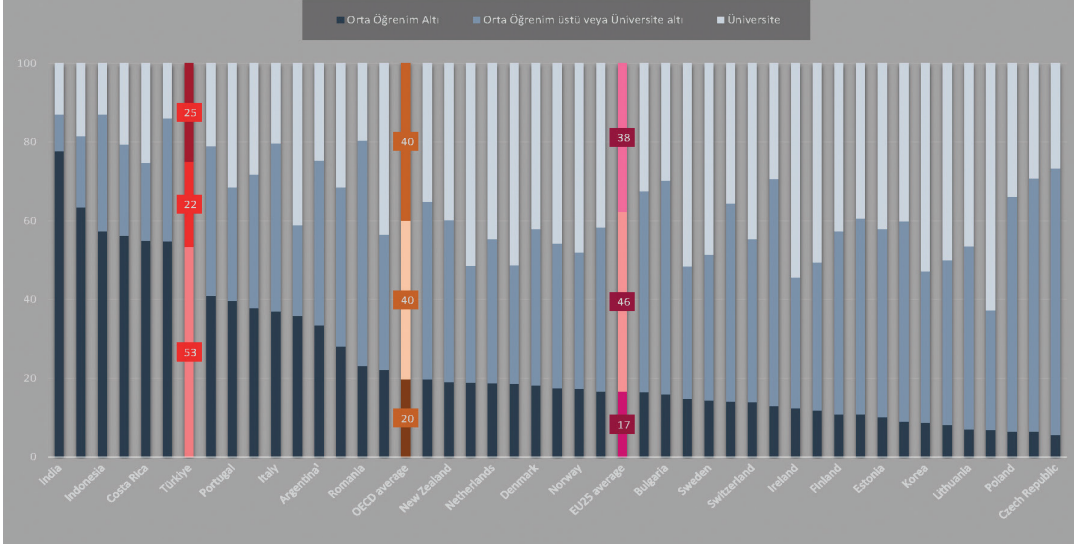
- **Gösterge A1. Yetişkinler hangi seviyeye kadar eğitim gördü?**

25-34 yaş grubunda AB ve OECD ülke grubunda lise /meslek lisesi/kısa dönem mesleki yüksek eğitim görmüşlerin oranı %32-35 civarındayken, Türkiye’de %11 oranındayız.

⁹ OECD Education at a Glance 2023
<https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>

Şekil A1.2 için veriler. 25-64 yaş arası eğitim düzeyi (2022) Dağılımı

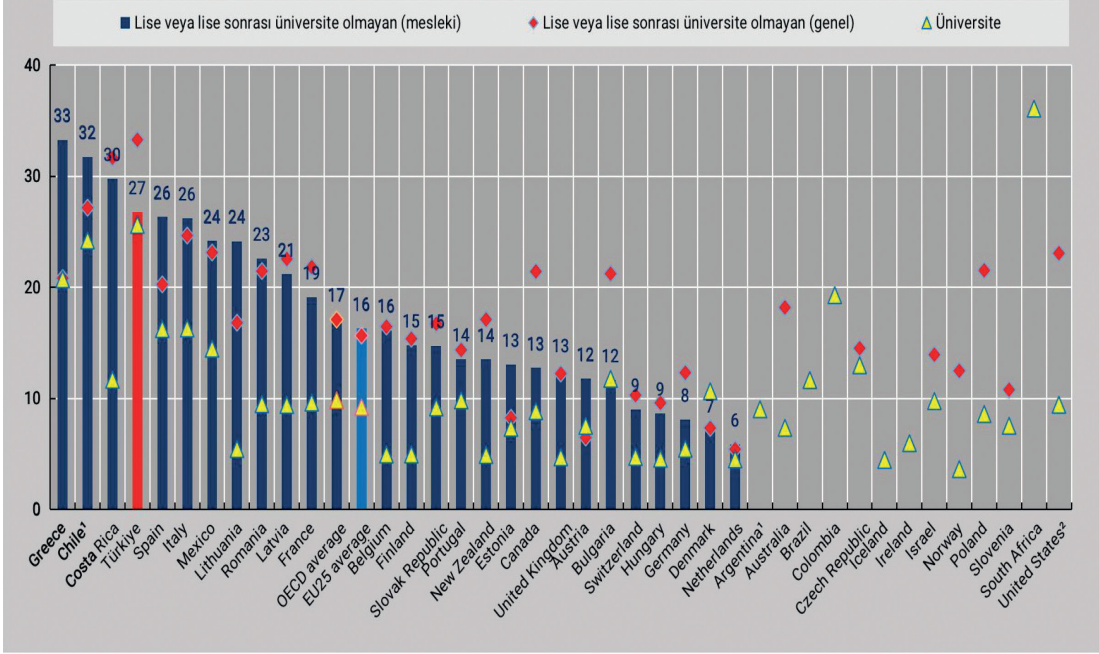

İşgücü tanımına daha yakın 25-64 yaş grubunda ise, Orta Öğrenim/Orta Öğrenim Üstü-Üniversite Altı/Üniversite eğitim dağılımı AB-OECD ülkelerinde ortalama %17-20/%40-46/%38-40 iken Türkiye’de bu dağılım %53/%22/%25 olarak göze çarpıyor.

- **Gösterge A2. Eğitimden işe geçiş: Günümüz gençliği nerede?**

NEET 25-29 yaş grubunda **“Ne İstihdamda ne öğretimde ne de mesleki eğitimde bulunan gençler!”** ifade eden göstergede ise AB ortalaması %16 iken Türkiye’de %27 oranındayız.

Şekil A2.1. NEET'lerin 25-29 yaş arasında, eğitim kazanımına göre payı (2022)

Bu 3 göstergeden hareketle Türkiye’de işgücünün ortalama eğitiminin benzer ülkelere göre düşük olduğunu, buna karşılık **“Ne İstihdamda ne öğretimde ne de mesleki eğitimde bulunan!”** konumunda olan ve iş piyasasına girememiş görece eğitilmiş gençlerin de payının yüksek olduğunu tespit ediyoruz.

Türkiye’de eğitimin güçlü olduğu alan B kategorisindeki **Eğitime erişim, katılım ve ilerleme** alanındaki göstergelerde kendini gösteriyor.

IV. “Türkiye’de Eğitim Sistemi” nin başarıları ve yetersizlikleri üzerine değerlendirmeler

Son dönemlerde TÜSİAD ve OECD’nin yayınladığı ve aşağıda “Yönetici Özetleri” aktarılan raporlar eğitim sistemimizin ayrıntılı değerlendirmelerini içermekte ve güçlü ve zayıf yanlarının altını çizmektedir.

- ***Türkiye’de İnsan, Bilim ve Kurumlar (TÜSİAD)¹⁰***

Eğitim hem bireyin kendini geliştirerek potansiyelini gerçekleştirebilmesi hem de kalkınma için büyük önem taşır.

Türkiye eğitimde belirli alanlarda gelişme sağladı. Genel olarak okullaşma oranları yıllar içinde büyük ölçüde iyileşti ve OECD ülkeleri düzeyine ulaştı. Eğitime erişimde cinsiyet eşitliğinde de önemli mesafe alındı. Öğrenci başına öğretmen sayısı, ortalama sınıf büyüklüğü gibi göstergelerde kayda değer ilerleme gerçekleşti. Yıllar içinde eğitime yapılan harcamalar ciddi oranda arttı. 2006 sonrasında üniversite sayısı ve öğrenci kontenjanları yükseldi. Ancak insani gelişme ve yetkinleşme konusunda kaydedilen ilerleme ekonomik ve toplumsal kalkınmanın hızlandırılması açısından yetersiz kaldı.

Kaydedilen ilerlemeye rağmen, eğitim sistemi kalkınma hamlesi için yeterli değil.

İnsanların yaşamları boyunca geçirdikleri eğitim ve gelişim sürecinde, en önemli dönem erken çocukluktur. Türkiye’de okul öncesi eğitim zorunlu değil ve erişilebilir okul öncesi eğitim hizmetleri sınırlı. Bu nedenle, erken çocukluk eğitiminde okullaşma oranlarında son yıllarda gelişme sağlasa da Türkiye halen OECD ülkeleri arasında son sıralarda yer alıyor. Nüfus içinde yükseköğretim mezunlarının oranı OECD ülkeleri ortalamasından düşük seviyede. Eğitimin

niteliğinin önemli göstergelerinden biri kabul edilen PISA değerlerinde OECD ortalamalarının gerisindeyiz.

Öğrenci başına yapılan harcama okul öncesinden yükseköğretime kadar her eğitim seviyesinde OECD ortalamasının gerisinde kalıyor.

Öğretmenlerin eğitim seviyeleri OECD ortalamasının altında. İlköğretim ve lise öğretmenleri arasında yüksek lisans veya doktora sahip öğretmenlerin oranı OECD ülkelerinde ortalama % 45 iken, Türkiye’de % 9. Eğitim olanaklarında, özellikle kaliteli eğitime erişimde, gelir seviyeleri ve toplumsal gruplar açısından farklılıklar var. Özellikle engelliler, Suriyeli göçmen çocuklar ve gençler eğitime erişimde sıkıntılarla karşılaşabiliyor. Türkiye’nin doğusunda okullaşma oranları diğer bölgelere kıyasla düşük. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde eğitime erişimde cinsiyete dayalı farklar giderilememiş durumda... Bölgeler itibarıyla öğretmen başına düşen öğrenci sayısı iyileşmiş olsa da farklılıklar hâlen devam ediyor. Devlet okulları ağırlıklı bir sisteme sahibiz. Ama Türkiye, OECD ülkeleri arasında eğitime yapılan toplam harcamalar içinde özel harcamaların oranının en yüksek olduğu ülke. Eğitimdeki pek çok sorunun bir yansıması olan özel harcamaların bu yüksekliği, yarattığı eşitsizlikle, maddi imkânı yeterli olmayanların iyi bir eğitime ve iyi bir işe sahip olmalarını zorlaştırıyor. OECD araştırmaları insanların eğitim seviyesindeki artış ile sağlık seviyeleri, siyasi süreçlere katılımı ve çevreye duyarlılıkları arasındaki pozitif ilişkiye işaret ediyor. Eğitimde sağlanacak ilerleme kalkınma hamlesinin tüm boyutlarını etkileyecek.

¹⁰ “Yönetici Özetinin Alıntısıdır.”

Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa: İnsan, Bilim, Kurumlar (TÜSİAD 2021)

<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10855-yeni-bir-anlayisla-gelecegi-i-nsa-i-nsan-bilim-kurumlar>

Kalkınma hamlemiz için 21. yüzyıla uygun yetkinlikler ve becerilerle donatılmış insan kritik önemde.

Dijitalleşme işgücü piyasalarında hızlı ve köklü bir dönüşüme neden oluyor. Mevcut işler otomasyon riski ile karşı karşıya kalıyor. Bu risk en çok düşük eğitimli işgücünü tehdit ediyor. Teknoloji ortadan kaldıracak işlerin yanında milyonlarca yeni iş de yaratıyor. İşler kadar çalışma tarzı da değişimle karşı karşıya. Kendi hesabına çalışma, platformlar üzerinden çalışma, mekân ve zaman esnekliği ile çalışma gibi yeni çalışma biçimlerinin giderek yaygınlaşması bekleniyor. Pandemi sonrasında daha da hızlanan bu değişim ve dönüşümler hem gençlerin hem de yetişkinlerin 21. yüzyıla uygun teknik, dijital ve sosyo-duygusal yetkinlikler ve becerilerle donatılmasını gerektiriyor. Ancak bu alandaki hazırlıklarımızın iyi olduğu söylenemez. 2019 yılı Eurostat verilerine göre, yetişkinlerin eğitim ve öğretime katılım oranları Türkiye’de yalnızca % 6 ile gelişmiş ülkelerin gerisinde. Sanayileşme döneminin kitle üretimi için eğitimin temel işlevi işgücünü standart becerilerle donatmaktı. Bu da merkezî bir sistemle yapılıyordu. Çağımızda, dijital ekonomi ve bilgi toplumunun yaratıcı insanları için bir başka eğitim sistemi gerekiyor. Bu da eğitimde ezberci ve merkezî anlayışın yerine, kaynakların insanımızın eleştirel düşünme, yaratıcılık gibi 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine odaklandığı, okullar ve yerel eğitim idarecilerinin yetki ve sorumluluklarının artırıldığı bir yönetsim modelini ön plana çıkartıyor.

İstihdamın önünde beceri uyumsuzluğu, işgücüne katılımın düşüklüğü, yüksek işsizlik, kayıt dışı çalışma gibi sorunlar var.

Türkiye’de işgücüne katılım oranları yıllardır %50 düzeylerinde. İşsizlik oranı ise kalıcı olarak %10 seviyesinin altına düşmüyor. İşsizlikte başta beceri uyumsuzluğu olmak üzere yapısal faktörlerin rolü büyük. Kadınların, gençle-

rin ve dezavantajlı grupların işgücüne katılımı OECD ülkelerine göre geride kalıyor. Kayıt dışı istihdam; sosyal güvence, iş sağlığı ve güvenliği, vergi geliri kaybı, firmaların finansmana erişim sorunu gibi birçok sorunla iç içe geçiyor.

İnsani gelişme ve yetkinleşmedeki sorunlar yaşam memnuniyetini düşürüyor.

Sağlık alanında çok önemli ilerlemeler olsa da gidilecek mesafe hâlen uzun. Sağlık harcamalarının GSYH içindeki oranı %4 ile %9 olan OECD ortalamasının altında. Son 15 yılda ciddi oranda artmasına karşın 1000 kişi başına hekim ve hemşire sayıları da OECD ortalamasının gerisinde. Sağlık hizmetlerine erişimde bölgeler arası farkların varlığı da dikkat çekiyor. Türkiye OECD ülkeleri arasında yaşam memnuniyetinin en az olduğu ülke. Türkiye’den yurtdışına göç edenlerin sayısı artıyor. Göç edenlerin en büyük bölümünü 25-29 arası gençler oluşturuyor.

• **Türkiye’de erişim ve kaliteye yönelik eğitim reformlarının değerlendirilmesi (OECD)¹¹**

2000’li yılların başından itibaren Türkiye, öğrencilerin eğitime erişiminin genişletilmesi ve eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Her yaşta seviyesinde ilerleme. Türkiye, 2008-09 küresel krizi mali kriz ve COVID-19 salgını da dahil olmak üzere önemli küresel olumsuzluklara rağmen bu ilerlemeyi başarmış bulunmaktadır. Son on yılda Türkiye, aynı zamanda, 1,2 milyonu çocuk olmak üzere üç buçuk milyon Suriyeli mülteci ağırladı. Dünyada en çok çocuk mülteciye ev sahipliği yapan ülke olarak, Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişimini sağlamak, Türk eğitim sisteminin karşı karşıya olduğu karmaşık zorluklara bir yenisini ekledi.

¹¹“Yönetici Özeti”nin alıntısıdır.”

Taking stock of education reforms for access and quality in Türkiye (OECD 2023)

<https://www.oecd.org/publications/taking-stock-of-education-reforms-for-access-and-quality-in-turkiye-5ea7657e-en.htm>

Eğitime erişimi genişletmeyi amaçlayan temel politikalar, her seviye eğitim düzeyine katılımları artırmayı amaçlamıştır. Okul ncesi Erken ocukluk Eğitimine (EE) ve ilkokulun ilk yılı öncesi eğitime erişimin genişletilmesi, son on yılın çeşitli eğitim politikalarının odaklandığı bir alan olmuştur. Son yıllarda alınan bir dizi önlemlerle, daha ileri yaştaki öğrencilerle ilgili olarak, zorunlu eğitim sresinin artmasıyla, yani eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkarılmasıyla (4+4+4 reformu) birlikte Türkiye’de kayıt ve başarı oranları daha belirgin bir şekilde arttı.

Erişimi genişletmenin yanı sıra, eğitimin kalitesini yükseltmesi de odaklanan bir alan olmuştur. “Uluslararası ğrenci Değerlendirme Programı” (PISA) veya “Matematik ve Bilim alışmalarındaki Eğilimler” (TIMSS) gibi uluslararası değerlendirmelerdeki sonuçların da gösterdiği gibi, Türkiye’deki politika tasarımı- nın gelişimi ve iddiası olarak, kaliteyi artırma çabaları çeşitli politika düzeylerinde sürdürülmüştür. Örneğin, bazı okullarda çeşitli girişimler eğitim kaynaklarının ve altyapısının iyileştirilmesine odaklanmıştır, diğer okullarda fen sınıfları için ekipmanların kullanılabilirliği ve kalitesinin arttırılması, bağlantılı beyaz tahtalar veya kişisel öğrenme cihazları gibi eğitim araçlarının yaygın dağıtımı sağlanmaya çalışılmıştır. Sistem düzeyinde de kaliteyi arttırmaya yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bu konuda önemli bir gelişme öğretmenler için kariyer planları oluşturmak ve genel olarak öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesinin sağlanması alanıdır.

Aynı zamanda, Türkiye’de gençlerin eğitime erişimin sağlanması ve öğrencilerin sistem içinde ilerledikçe eğitime devam etmelerine ilişkin önemli zorluklar da devam etmektedir. Bu zorluklar cinsiyet ayrımı, sosyo-ekonomik ve kültürel durumları veya coğrafi konum nedeniyle özellikle en savunmasız durumdakilerin desteklenmesini kapsamaktadır. Eğitim sistemlerinde yaşanan son yıllardaki önemli kaynak artışlarına rağmen, diğer OECD lkele- ri ile karşılaştırıldığında eğitim harcamalarının

bütçedeki daha küçük bir payıyla, Türkiye’nin de bu yönde çaba göstermesi gerekecektir. Eğitim politikalarının en etkili olabilecekleri ve sonuç alınabilecek alanlara yönlendirilmesi de dikkate alınmalıdır.

Bu rapor, ğrenci ve kurum düzeylerinden başlayarak yukarı düzeylere kadar işleyen bir dizi sistem düzeyindeki politikaları ele almaktadır. Bunlar karşılaştırmalı uluslararası veriler ve OECD bünyesindeki ulusal eğitim sistemleriyle ilgili politikaların, programların ve müdahalelerin analizi aracılığıyla araştırılmakta ve daha iyi sonuç ve daha fazla fırsat eşitliğini desteklemeyi amaçlayan bir anlayışla ele alınmaktadır. Masa başı analizi olarak gerçekleştirilen bu rapor, OECD’nin Türkiye’deki eğitim politikasına ilişkin bilgi tabanı, ulusal ve uluslararası kaynaklar ve Mill Eğitim Bakanlığı’nın bu rapor için yapılan ankete verdiği yanıtlardan faydalanmıştır. Bu rapor Türkiye’de son yirmi yılda eğitimdeki gelişmelere genel bir bakış sunmakta ve aynı dönemde geliştirilmiş ve uygulanmış eğitim politikalarının gözden geçirmektedir. Bununla birlikte, raporun hazırlanması sırasında, izlenen politikaların etkilerinin bazı kanıtları sunulurken, izlenen politikalar ve eğitim üzerindeki etkileri arasında nedensellik bağlantıları kurmamaktadır.

Raporun bir bölümü “Erken ocuklukta Eğitim ve Bakımı” (EEB) ndan başlayarak lise eğitimine kadar eğitime erişimi artırmayı amaçlayan politikalara odaklanırken, bir başka bölüm eğitime erişimin genişletilmesiyle birlikte eğitim kalitesinin nasıl iyileştirildiğinin değerlendirme ve tartışmasını temel almaktadır. Son olarak, sonuç bölümü Türkiye’nin önümüzdeki yıllarda eğitimde başarı ve eşitlik grafiğinin güçlendirilmesine yardımcı olacak bazı politika ipuçları sunmaktadır.

V. Yurttaşlık eğitiminden geçmiş bilinçli, katılımcı ve yetkin yurttaş yetiştirmemiz, ülkenin “Orta Eğitim Tuzağı” ndan, dolayısıyla “Orta Gelir” ve “Orta Demokrasi” tuzaklarından kurtulmasının gerekli koşuludur! Yeterli midir, tartışılır!

Orta eğitim tuzağı, bir eğitim sisteminden beklenen bireysel ve kamusal faydanın sağlanmasına yönelik işlevsizliği ifade eder. Eğitimin bireylerde beklenen etkisi, bilgi, beceri, tutum ve değer geliştirmektir. Bu unsurlar aynı zamanda gençlerin yetkinliğe ulaşabilmesi için ön koşuldur¹². Gençlerin, eğitim boyunca edindikleri bilgi, beceri, tutum ve değerleri, daha iyi bir gelecek sorumluluğuyla kullanabilmeleri gerekir. Kazanımları kullanabilme yetkinliği aynı zamanda gençleri sorunlar ve belirsizlikler karşısında güçlü kılar. Bu kazanımların sağlanmasında ve sürdürülmesinde yurttaşlık eğitimi kilit bir önemdedir. Yurttaşlık eğitiminin önemi, yurttaşlığın hayatımızın her alanında var olmasından kaynaklanır. Yurttaşlık ile temel beceriler arasında yakın bir ilişki vardır¹³. Yurttaşlık eğitimi, öğrencilerin gelişimi ve temel becerilerin kazanılması için uygun bir bağlam sağlar. Yurttaşlık eğitimi, eğitimden beklenen değer, amaç ve kazanımların temelini oluşturur, güçlü birey yaratmanın zeminini hazırlar. Güçlü bireyler ise güçlü bir toplum oluşturur. Eğitimden beklenen kamusal fayda burada devreye girer. Yurttaşlık eğitimi, bilgi, beceri, tutum ve değer kazanımları yoluyla bireyin kendisiyle, toplumla, devletle ve dünyayla kurduğu ilişkiyi biçimlendirir. Bu kazanımlar, bireyin topluma ve dünyaya karşı sorumluluk duygusuyla sosyal ve demokratik hayata katılımını sağlar. Birey ve yurttaş olabilmenin ortak zemini, eğitim yoluyla birey ve kamu yararının uzlaşmasını sağlar.

Yurttaşlık eğitiminin amaçladığı çağdaş yurt-

taş olmanın üç boyutu vardır: İlki çağdaş insan olabilmektir. Çağdaş insan, düşünen, eleştiren, yaratıcı, kendi düşüncelerini ve duygularını tanıyan, kendini yönetebilen ve ifade edebilen insandır. Çağdaş insan, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun ve devletin bir bireyidir. Bu ilişki yurttaşlığın ikinci boyutunu gösterir. Yurttaş olabilmek, devletle ve toplumla ilişki kurabilmektir. Bu ilişkinin kurulabilmesi ise devleti ve toplumu tanımakla mümkündür. Bu yönüyle yurttaş olmak, bilinçlilik durumunu içerir. Bireyin devletle kurduğu ilişki, sahip olduğu haklara, özgürlüklere ve sorumluluklara ilişkin farkındalığını ifade eder. Bireyin toplumla kurduğu ilişki ise en genel anlamda toplumsal yaşama katılma, toplumsal ilişkiler geliştirme ve toplumsal yaşamda bir arada var olabilmeyi anlatır. Günümüz bireyi, küresel gelişmelerin etkisiyle birlikte ulusal sınırların ötesinde dünya sorunlarından, değerlerinden ve gelişmelerinden her geçen gün daha çok etkilenmektedir. Bu, yurttaşlığın üçüncü boyutudur. İnsanın dünyayla kurduğu ilişki dünyada bir arada yaşama farkındalığını, sorumluluğunu ve değer paylaşımını ifade eder. Yurttaşlığın bu boyutları, yurttaşlık eğitiminin önemini göstermektedir. Yurttaşlık, yaşamın her yerindedir. Yurttaşlık eğitimi, temelde insanoğlunun eğitimidir¹⁴. İdeal olan bu eğitim yoluyla bireysel ve toplumsal yararı mümkün kılabilir.

Yurttaşlık eğitimi, birey-toplum, birey-devlet ve birey-dünya ilişkisini içerir. Yurttaşlık eğitiminin amacı, toplumsal birey ve dünya bireyi

12 OECD Future of Education and Skills 2030 Conceptual learning framework LEARNING COMPASS 2030 https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/learning-compass-2030/OECD_Learning-Compass_2030_concept_note.pdf

13 Education for citizenship and the teaching of democracy in schools, Final report of the Advisory Group on Citizenship 22 September 1998 https://web.archive.org/web/20090327021218/http://www.qca.org.uk/libraryAssets/media/6123_crick_report_1998.pdf

14 Ahmet İnam, Yurttaşlık ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği XX. Eğitim Toplantısı, 21-22 Kasım 1996, s.76, Türk Eğitim Derneği Yayınları.

yetiştirmeektir. Toplumsal birey, toplumun sorunlarına duyarlıdır ve bu sorunlar karşısında sivil toplum ve siyasal alanda varlığını gösterir. Yurttaşlık eğitiminin en önemli amaçlarından biri katılımcı yurttaş yetiştirmeektir. Dünya bireyi ise, dünya yurttaşı olarak, dünya sorunları karşısında sorumlu ve inisiyatif alan, aynı zamanda dünyadaki gelişmelere paralel becerilere ve bu becerileri kullanabilme yetkinliğine sahip olabilen bireydir.

Yurttaşlık eğitiminin beceri ve donanım geliştirme işlevinin yanında katılımcı birey yetiştirilmesine sağladığı katkı günümüz demokrasileri için çok önemlidir. Demokratikleşmenin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi, sadece kurumsal düzeyde değil toplumsal zihniyet düzeyinde de bir değişikliği gerektirir¹⁵. Toplumsal zihniyet ve pratiklerin değişiminde eğitim büyük bir öneme sahiptir. Yurttaşlık eğitimi, demokratik kültürün yerleşmesini zihniyet ve pratik boyutunda destekler. Demokratik kültür, değer, tutum, beceri, bilgi ve eleştirel anlayışla ilgili yetkinlikleri kapsar¹⁶. Bu yetkinlikler kendiliğinden kazanılmaz, öğrenilir. Öğrenme sürecinde eğitim çok önemli bir rol oynar. Orta eğitim tuzağından çıkmak için yapılacak kurumsal reformlara eşlik edebilecek demokratik kültürün yerleştiği bir toplumsal zihniyet, yurttaşlık eğitiminin bilinçli, katılımcı ve yetkin yurttaşlar yetiştirme hedefiyle mümkün olabilir.

Eğitimin işlevselliği hem yurttaş hem de çağdaş birey yetiştirilmesi demektir. Cumhuriyet'in 100. yılında eğitim reformuna duyulan ihtiyaç, çağdaş birey olarak yurttaşlara bilgi, değer ve becerilerin aktarılmasını gerekli kılar. Eğitimin dört ayağı, bilmeyi, yapmayı, olmayı ve birlikte yaşamayı öğrenmektir¹⁷. Bu amaçlar doğrultusunda, yurttaşlık bilgisi de insanların tüm yaşamı boyunca bilgi düzeylerini, kavrama yeteneklerini, çağdaş becerilerini

geliştirmeyi, bu becerileri yetkinliğe dönüştürmeyi, değer aktarmayı ve tutum oluşturmayı amaçlar. Yurttaşlık bilgisi, demokratik değerlerin yerleşmesi, bireyin içinde yaşadığı toplumu, vatandaşlık bağıyla bağlı olduğu devleti ve kurumlarını tanıması, toplumsal ve küresel gelişmelere ve sorunlara karşı farkındalık oluşturması, ekonomik, kültürel, siyasi hayata uyum sağlama kapasitesi ve çağdaş beceriler geliştirmesi için gerekli donanımı sağlamayı amaçlar. Bilgi, değer ve beceri boyutundaki bu donanımlar, orta eğitim tuzağından kurtulmanın sacayaklarını oluşturur. Orta eğitim tuzağının aşılması, birey ve kamu yararını esas alan, demokrasi kültürünün ve Cumhuriyet değerlerinin yerleştiği bir toplumsal zihniyet temelinde küresel ölçekte rekabet edilebilmesine olanak sağlayan becerilerin kazandırılması yoluyla mümkündür.

15 Fuat Keyman, Bekir Açırdır, Senem Aydın-Düzgüt, Özge Kemahloğlu, Işık Özel, Yeni Anayasa'ya Doğru: Kurumsal Reform ve Demokrasi Kültürünün Gelişimi, Türkonfed, 2015. <https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed-yeni-anayasaya-dogru-5809.pdf>
16 Digital Citizenship Education Handbook, Council of Europe, 2019. <https://rm.coe.int/16809382f9>
17 Delors J. et al., "Learning: the treasure within", UNESCO, Paris, 1996, p.37. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>

VI. OECD 2030 Öğrenim Pusulası: Eğitim ve Becerilerin Geleceği¹⁸

Tarihsel olarak eğitim, toplumdaki değişimlere tepki vermekte genellikle yavaş kalmıştır. 19. ve 20. yüzyıllar boyunca eğitim sistemleri bazen hızlı genişleme ve yeniden yapılanma girişimleriyle değişmiştir. Ancak, bu dönemler arasında müfredat yapıları ve reform süreci genellikle statik, doğrusal ve katı kalmıştır. Okullaşmanın endüstriyel biçimi, öğrencilerin genellikle sınıflarda pasif katılımcılar olmalarının beklendiği anlamına geliyordu. Şimdi, dünyamızı dönüştüren ve birçok sektörde kurumsal statükoyu bozan derin ve yaygın değişiklikler karşısında, eğitimin hedeflerini ve öğrencilerin başarılı olmak için ihtiyaç duydukları yetkinlikleri yeniden düşünme ihtiyacı giderek daha fazla kabul görmektedir.

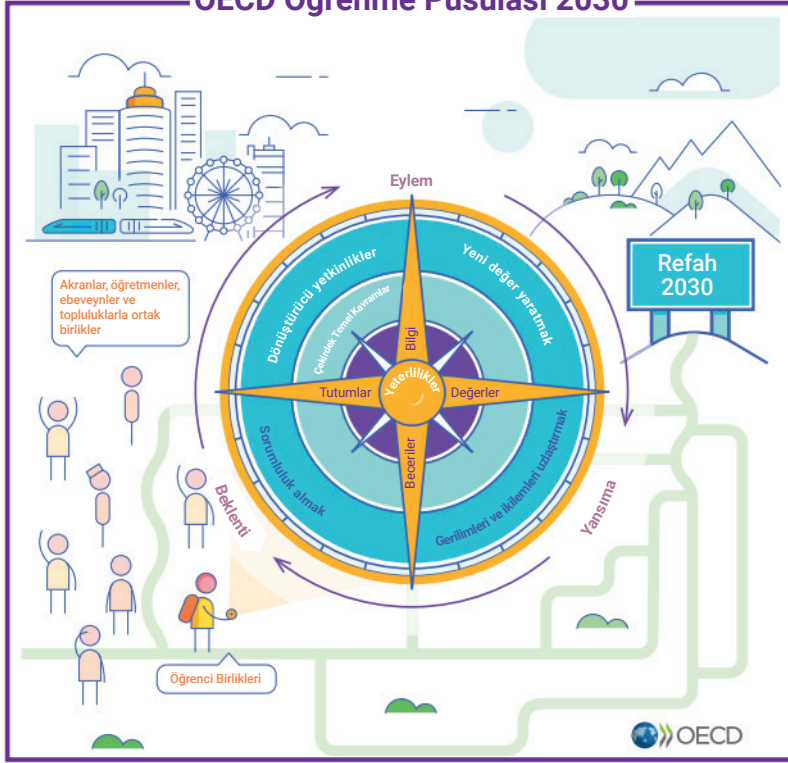
Dijitalleşme, iklim değişikliği ve yapay zekâ alanındaki ilerlemeler gibi küresel eğilimler, eğitimin hem hedefleri hem de yöntemleri açısından temel zorluklar teşkil etmektedir. 2015 yılında OECD Eğitim Politikası Komitesi, bir adım geri çekilerek eğitimin karşı karşıya olduğu uzun vadeli zorlukları keşfetmek ve müfredat tasarımı ve geliştirme sürecini daha kanıta dayalı ve sistematik hale getirmeye yardımcı olmak için bir fırsat olarak "OECD Eğitim ve Becerilerin Geleceği 2030" projesini başlatmaya karar verdi. Projenin amacı, ülkelerin iki geniş kapsamlı soruya yanıt bulmalarına yardımcı olmaktır:

- ***Bugünün öğrencilerinin başarılı olmak ve dünyalarını şekillendirmek için hangi bilgi, beceri, tutum ve değerlere ihtiyacı olacak?***
- ***Öğretim sistemleri bu bilgi, beceri, tutum ve değerleri nasıl etkili bir şekilde geliştirebilir?***

Bu sorulara bir yanıt olarak, "OECD Eğitim ve Becerilerin Geleceği 2030" projesi, 2030 yılında eğitime ilişkin istek uyandıran bir vizyon ortaya koyan, gelişen bir öğrenme çerçevesi olan "OECD Öğrenim Pusulası 2030"u geliştirmiştir.

¹⁸ OECD Future of Education and Skills 2030 Conceptual learning framework LEARNING COMPASS 2030
https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/learning-compass-2030/OECD_Learning_Compass_2030_concept_note.pdf

OECD Öğrenme Pusulası 2030

Bu çerçeve, istediğimiz geleceğe, yani bireysel ve kolektif refaha doğru yönelim noktaları sağlamaktadır. "OECD Öğrenme Pusulası 2030", ortak bir geleceğin temel hedeflerini ve unsurlarını, bireysel öğrenciler, eğitim uygulayıcıları, sistem liderleri, politika tasarımcıları ve kurumsal karar vericiler tarafından çabalarını netleştirmek, birleştirmek ve yönlendirmek için çeşitli düzeylerde kullanılabilir bir şekilde ifade etmeyi amaçlamaktadır. OECD Öğrenme Pusulası 2030, ilgili paydaşlardan oluşan daha geniş bir topluluk tarafından zaman içinde geliştirileceği için "gelişen bir çerçevedir". Eğitim sistemlerinde olumlu değişimi desteklemek isteyen hükümet temsilcileri, akademik uzmanlar, okul liderleri, öğretmenler, öğrenciler ve sosyal ortaklar arasındaki iş birliğinin bir ürünüdür. Bu paydaşlar çok çeşitli ülkelerden gelmektedir.¹ Dolayısıyla çer-

çeve, bir yandan çerçeveyi yerel bağlamlara uyarlamak için alan sağlarken, diğer yandan küresel olarak ilgili ve bilgili ortak bir dil ve anlayış geliştirmeye de hizmet etmektedir.

OECD Öğrenme Pusulası 2030 ne bir değerlendirme çerçevesi ne de bir müfredat çerçevesidir OECD Öğrenme Pusulası 2030 bir "değerlendirme çerçevesi" değil, bir "öğrenme çerçevesi" ortaya koymaktadır. Çerçeve, ne tür yetkinliklerin ölçülmesi gerektiği veya ölçülebileceğinin aksine, öğrencilerin 2030 yılında başarılı olmak için ihtiyaç duydukları yetkinlik türlerine ilişkin geniş bir vizyon sunmaktadır. Sıklıkla "ölçülen değerler" denilse de bu öğrenme çerçevesi ölçülemeyenlerin (en azından şimdilik) değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. OECD Öğrenme Pusulası 2030, geniş bir yapı içinde çok çeşitli ve türde öğrenmeyi detaylandırarak öğrenmenin içsel

değerini kabul eder. Aynı zamanda, değerlendirme girişimleri, örneğin öğrenci ilerlemesini izlemek ve desteklemek amacıyla, belirli bağlamlarda ne tür öğrenmelere öncelik verilebileceği konusundaki tartışmalara odaklanmaya yardımcı olmak için öğrenme çerçevesini kullanabilir. OECD Öğrenme Pusulası 2030 bir "müfredat çerçevesi" de değildir. Resmi müfredat ve öğretim stratejileriyle sınırlandırılmış eğitimin yanı sıra örgün, yaygın ve bireysel öğrenmenin önemini kabul etmektedir. 2030'a doğru ilerlerken, öğrencilerin okulda, evde ve ait oldukları topluluklarda dahil olmak üzere katıldıkları çoklu öğrenme katmanlarını ve yönlerini tanımak giderek daha önemli hale gelmektedir.

VII. Sonuç

Türkiye, 2018 yılından bu yana Orta Gelir Tuzağı'nın ilk aşaması olan 11.000 Sabit US\$ eşiğine yakalanmış durumda ve bu seviyeyi aşmak için bir çaba içerisinde girmiş bulunuyor. Bu çaba, COVID Salgını ve Hatay Depremi nedeniyle kesintiye uğradığı gibi, istikrar arayışlarının başlangıç şartlarını da özellikle yüksek enflasyon zorlaştırdı. 2022 yılı ve 2023 Genel Seçimlere kadar izlenen genişleyici politikalarla 11.000 \$ eşiği aşılmaya çalışıldı, ama ekonomik kriz ve istikrarsızlık iyice derinleşti.

Haziran 2023'ten beri ekonomi politikalarında gözlenen yaklaşım değişikliği, ortodoks piyasa ekonomisi ilkelerine dönüş, OVP 2024-2026 programının tahminlerine göre, 2026 yılında, "Orta Gelir Tuzağı" ikinci aşaması 15.000 Sabit US\$ eşiğine ulaşmış olacağız. Ülkelerin "Orta Gelir Tuzağı"nın her iki eşiğine ulaştıklarında zorunlu olarak istikrarsızlık ve büyümede gerileme yaşayacaklarına dair bilimsel bir bulgu mevcut değil: ülkeler ya ilkine ya ikincisine ya da ikisine birden yakalanabiliyorlar. Bu izlenen politikalara bağlı.

Ayrıca, bu ikili "Orta Gelir Tuzağı" yapısı kişi başı geliri düşük gelişmekte olan ülkelerin yüksek kalkınma hızlarından, kişi başına geliri yüksek gelişmiş ülkelerin düşük kalkınma hızlarına geçişin birkaç aşamada gerçekleştiğinin ipuçlarını veriyor. 2000 yılı öncesine gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki büyüme farkı düşük boyutta iken, 2000-2022 döneminde orta gelirli ülkeler, ortalama %5,42, gelişmiş ülkeler ortalama %1,88 büyümüş gözüküyorlar. Görünüşe göre %5,42'den %1,88'e gerileme sancılı, çeşitli krizlerle ve birkaç aşamada gerçekleşiyor. (Ek 4)

Şüphesiz gelişmişlik ve az gelişmişlik arasındaki temel bir farklılık da kamuda kurumsal yönetimin kalitesidir. (Public Governance) Kamu yönetimi yapısal ekonomik reformlar,

siyasi reformlar/demokratikleşme ve eğitim reformu alanlarında paralel ve kararlı adımlar atabildiği takdirde, söz konusu ülke, Orta Gelir/Orta Demokrasi/Orta Eğitim 3'lü tuzakları aşmakta daha şanslı oluyor.

Bu broşürün konusu olan "Orta Eğitim Tuzağı"nın aşılabilmesi için eğitim reformuna ihtiyaç vardır. Eğitim reformuna ihtiyaç iki açıdan değerlendirilebilir. İlki eğitimin işlevsel hale gelmesine duyulan ihtiyaçtır. Eğitimin işlevselliği, birey ve kamu yararını tesis edebildiği ölçüde mümkündür. Bir eğitim kurumundan beklenen işlev, bireylere aktardığı donanımlarla onları sosyal ve ekonomik açıdan güçlendirmek ve böylece güçlü bir toplum oluşumuna katkı sağlamaktır. Eğitimin diğer işlevi ise demokratik kültüre dayalı toplumsal zihniyet oluşturmaktır. Siyasi ve ekonomik kurumsal reformlara karşılık gelen zihniyet değişimi için eğitim ilk sırada yer alır. Eğitimin amacı, bilinçli, katılımcı ve yetkin yurttaş yetiştirmek kadar, demokratik kültürü özümsemiş, küresel gelişmeler ve sorunlara duyarlı, sorumlu birey yetiştirmektir. Bilinçlenme yanı sıra çağdaş birey becerileri kazandırılması da önemlidir. Birey ve yurttaş rakip değil, birey ve kamu yararı bağlamında birbirinin tamamlayıcısıdır. Bu çerçevede birey-yurttaş yetiştirilmesinde "Yurttaşlık Eğitimi" kilit önemdedir. Yurttaşlık eğitiminin temel amacı, öğrenimin her seviyesinde öğrencilere bilgi, değer, beceri ve tutum aktarmaktır. Bu donanım, orta eğitim tuzağından çıkışı kolaylaştıracağı gibi, Türkiye'nin çağdaş gelişmiş bir ülke seviyesine yükselmesine katkı sunacaktır.

Ek 1: OECD İlk Bakışta Eğitim 2023 Göstergeleri

Bölüm A. Eğitim kurumlarının çıktıları ve öğrenmenin etkisi

1. Gösterge A1. Yetişkinler hangi seviyeye kadar eğitim gördü?
2. Gösterge A2. Eğitimden işe geçiş: Günümüz gençliği nerede?
3. Gösterge A3. Eğitim düzeyi işgücü piyasasına katılımı nasıl etkiler?
4. Gösterge A4. Eğitimin kazanç avantajları nelerdir?
5. Gösterge A6. Sosyal sonuçlar eğitimle nasıl ilişkilidir?
6. Gösterge A7. Yetişkinler eğitim ve öğretime ne ölçüde katılıyor?

Bölüm B. Eğitime erişim, katılım ve ilerleme

7. Gösterge B1. Eğitime kimler katılıyor?
8. Gösterge B2. Dünya çapında erken çocukluk eğitim sistemleri nasıl farklılık gösteriyor?
9. Gösterge B3. Kimlerin lise eğitimini tamamlaması bekleniyor?
10. Gösterge B4. Yükseköğretime kimler giriyor?
11. Gösterge B5. Yükseköğretimden kim mezun olur?
12. Gösterge B6. Uluslararası hareketlilik öğrencilerinin profili nedir?

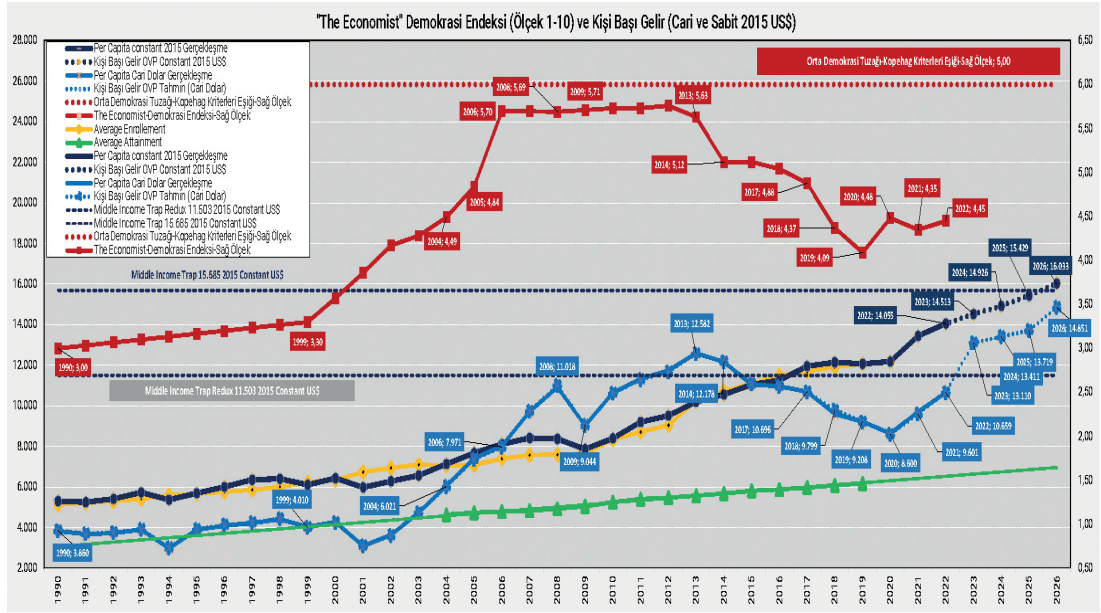
Bölüm C. Eğitime yatırılan mali kaynaklar

13. Gösterge C1. Öğrenciler eğitim kurumlarına ne kadar harcıyor?
14. Gösterge C2. Milli gelirin ne kadarı eğitim kurumlarına harcanıyor?
15. Gösterge C3. Eğitim kurumlarına ne kadar kamu ve özel yatırım var?
16. Gösterge C4. Devletin eğitime yaptığı

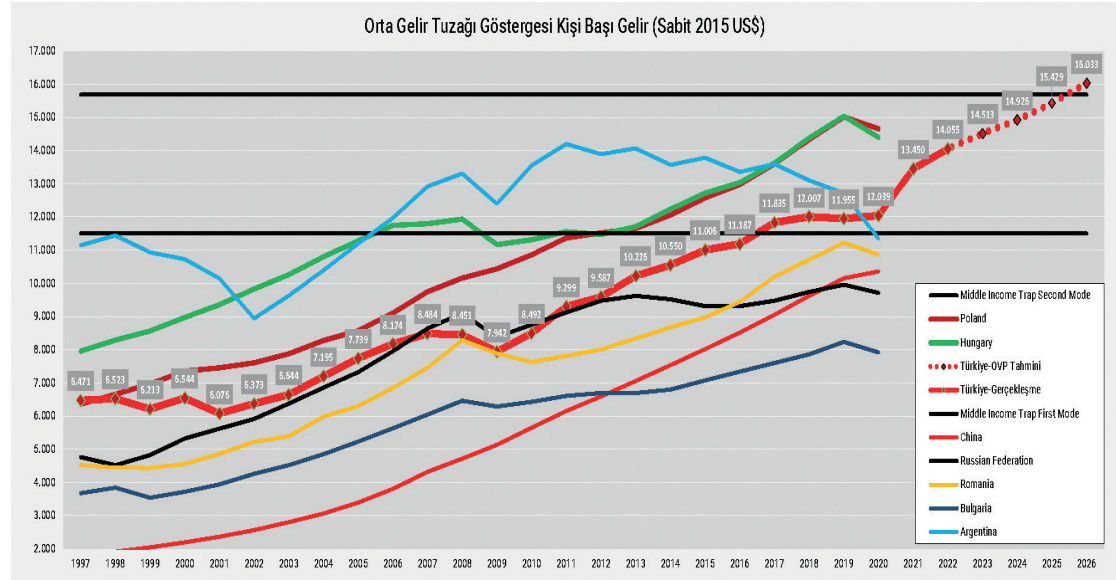
toplam harcama ne kadar?

17. Gösterge C7. Öğretmenlerin maaş maliyetini hangi faktörler etkiler?
18. Gösterge D1. Öğrenciler sınıfta ne kadar zaman harcıyorlar?
19. Gösterge D3. Öğretmenler ve okul müdürleri ne kadar maaş alıyor?
20. Gösterge D6. Öğrencilere yönelik hangi değerlendirmeler ve sınavlar yapılıyor?
21. Gösterge D7. Meslek öğretmeni profili nedir ve öğrenci-meslek öğretmeni oranı nedir?

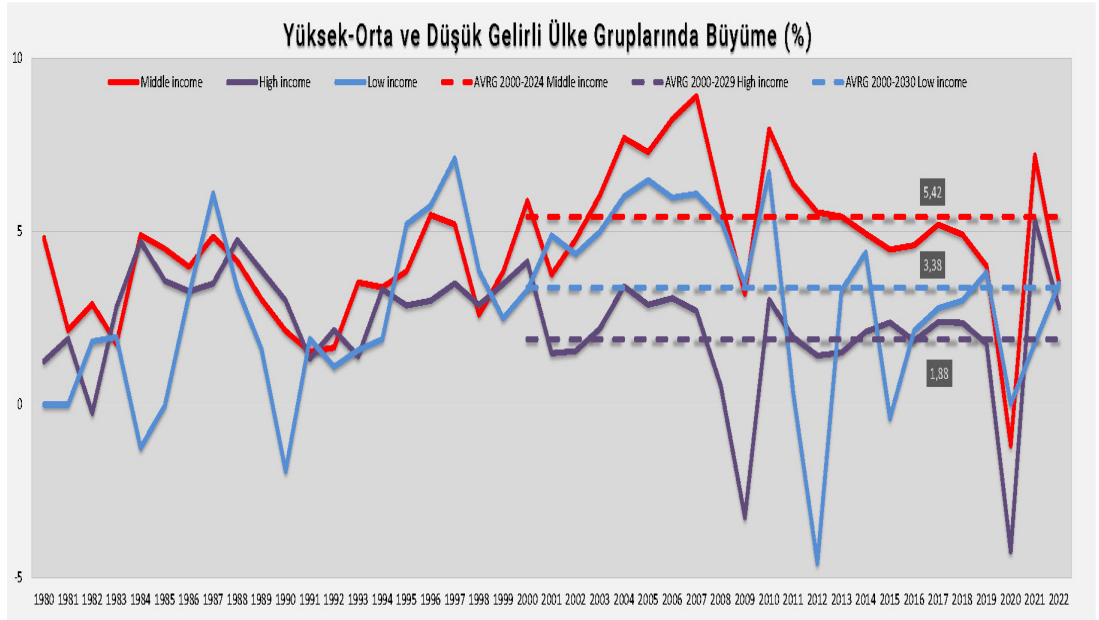
Ek 2: "The Economist" Demokrasi Endeksi (Ölçek 1-10) ve Kişi Başı Gelir (Cari ve Sabit 2015 US\$)

Ek 3: Başlıca Ülkelerde Kişi Başı Gelir 2015 Sabit US\$

Ek 4: Yüksek-Orta -Düşük Gelirli Ülkelerde Büyüme (1980-2022)

TURKONFED

Çatma Mescit Mah. Refik Saydam Cad. Akarca Sok. No.41

Tepebaşı, Beyoğlu, İstanbul

T: +90 212 251 73 00

F: +90 212 251 58 77

E: info@turkonfed.org